

Kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo.

List I.

V Celovcu 4. februarja 1869.

Leto I.

Amerika,

ali

povsod dobro — doma najboljše.

(Povest za prostó ljudstvo; po poljščini predelal Andrejčekov Jože.)

Vvod.

Ni ga ne — po vsem svetu — lepšega kraja mimo domovine. V očetnjavi smo zagledali najprvo beli dan; tu smo preživeli najsrečnejša otročja leta; tu živé naši bratje, žlahtniki, rojaki in prijatelji; tu počivajo v grobéh naši predniki in čakajo vesoljnega dneva. Domovina je napojena s krvjó in potom naših prededov, obdelana in zboljšana ž njihovimi rokami; tu — in nikjer drugej so oni nekđaj živeli. Naj bi bile v tujih krajih zlate gore, naj bi bilo tudi dobro in prijetno, kakor v rajú, domača zemlja je črez vse kraje na zemlji! Vendar se nahajajo kratkovidni možjé, ki zapusté, nadjaje se kmalo obogateti, domovino in se preselijo v Ameriko. Tudi slovenski kmetje, posebno Gorenci, so se začeli pred nekaj leti seliti v Ameriko. V sledečej povesti skusim dokazati, kako nespametno je zapuščati domačo deželo, in da smo s pridnostjo, delavnostjo in vednostjo v domačem kraji lahko srečni — dá, srečnejši, nego kjerkoli si bodi. Pred vsem bi bilo želeti, da bi se tudi slovensko ljudstvo bolj pečalo z vednostmi, brez katerih ni mogoče doseči dan današnji prave sreče, posebno v obrtniji, kupčiji in umetnem obdelovanji zemlje. Predelal sem to zanimivo povest za slovensko ljudstvo v razgled vsem, ki hočejo na tujem iskati bogastva. Bog daj, da bi to delo, čeravno majheno, doseglo svoj pravi namen!

I. Anton Brodár pri mlinarji Valentinu.

Bilo je že proti večeru, ko se je vračal Valentin Mlakar, premožen mlinar iz Tuhinja, domú iz bližnjega mesta. Bil je to krasen poletni večer. Solnee, nagnivši se na zatop, obsevalo je še milo bližnje hribe; nebó se je rudečilo krog in krog, kakor bi bilo zavito v dragocen škrlat. Slednjič je zašlo, posvetivši še zadnji-krat z zlatimi žarki, kakor za slovo. Kmaló se je pokazal mesec, da bi svetil zemlji s svojo blede lučjo. Tički so še žvrgoleli večerno pesem, zbiraje se h pokoju. Zrak je bil prijeten, krepčaven, topel; s travnikov je puhela vonjava pokošenega sena — in povsod je vladala blaga tihota, ktero je zdaj pa zdaj motilo šumenje hladnega vetriča, ki je igral s drevesnimi listi in zibal zrelo rež in pšenico po polji.

Bilo je krasno na božji zemlji; ali za vse to ni se zmenil Valentin, kajti drugačne misli so mu rojile po glavi. Vračal se je iz mesta, kjer je mnogo čul o Ameriki, ležečej Bog vedi kje tam za morjem, in kako zeló dobro je ondi in kako kmalo si je lahko pridobiti premoženja, in zlata je ondi toliko, kakor pri nas kamenja. Valentin je že davno tuhtal o tej Ameriki; ali danes se ga je posebno želja polastila, da bi zapustil domovino in poiskal sreče daleč kje tam za morjem.

Mislil si je, da za-nj ni sreče na slovenskej zemlji, in da je v Ameriki boljše in prijetniše, nego pri nas. Imel je oči, pa ni videl krasote in bogastva naše dežele; imel je ušesa, pa ni slišal, ali prav za prav, ni hotel slišati, kar so mu prigovarjali dobri ljudjé, da ga ni kraja od našega: tukaj hočemo živeti in umreti; za vse to ni maral, čeravno mu je bil znan oni pregovor: „Povsod dobro — doma najboljše.“

Šel je počasi, zeló zamišljen; tako jo je primahal vrh majhene višine, od koder se je videl Tuhinj. Zdaj je obstal in zrl pred sé; kar je zapazil nekoliko korakov pred seboj pod dobom neznanega človeka, ki je z nekakim dopadanjem ogledoval krasni prizor. Lice tujčevó je bilo blede; brati mu je bila sled prestanih težav in velike nesreče; ali pri vsem tem je bilo znati na tem licu, da je to človek, kterega se še ni polastil obup, ampak da ima trdno zaupanje v Božjo dobroto.

Med tem je zapél zvon v zvoniku tuhinjske cerkve, opominjevaje vérne k molitvi. Tujec je pokleknil in začel pobožno moliti: „angeljsko češčenje“; tudi mlinar Valentin je snel svoj klobuk ter pokleknivši molil potihoma. Krepko in milo je donel zvon in videti je bilo, da je navdal bolesto srce popotnikovo s pokojem, ko je vzdihnil po končanej molitvi: „O vsega-mogočni Bog, naj bode to zvonjenje dobro znamenje za-me in posel mirú! O Bog, ki se spominjaš najmanjšega črvíčka, Ti tudi mene ne pozabiš ubozega siromaka. Usmili se, Gospod, tudi mojih bratov rojakov in osreči mojo milo zemljo slovensko. V tvoje varstvo, večni Bog in Oče usmiljeni, priporočam dušo in telo svoje. Amen.“

Tujec se je ravno napotil proti bližnej vasi, ko se mu Valentin približa ter pravi: „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“

„Na veke, Amen!“ bil je odgovor.

„Kam pa?“ praša Valentin, „morda proti Tuhinju? Če je tako, greva skupaj; jaz sem tudi iz Tuhinja.“

„Dobro tedaj, prav rad pojdem z vami, dobri mož!“ pravi tujec, „in tem boljše za-me, ker mi je ta kraj še neznan.“

„Ste li od daleč?“ praša mlinar.

„Oj od daleč, zeló daleč — nesrečen človek sem, pregnan iz lastne domačije. Samo edini Bog v nebesih — On me ne zapusti!“

„Veste kaj?“ oglasi se Valentin, „videl in slišal sem, kako ste molili, in vaša molitev mi je segla do dna srcá. Premišljeval sem, da človek, ki tako srčno in goreče moli, ne more biti hudoben; tudi vaš obraz razodeva, da ste pošten mož. Ako vam je ljubo tedaj, prosim, da greste nocoj z menoj domú. Ime mi je Valentin Mlakar in imam mlin v Tuhinju. Od tod se že čuje klopotanje koles mojega mlina.“

„Bog vam povrni, blagi človek!“ odvrne neznaní, „vaše dobro srce. Prav rad sprejemem vašo ponudbo, kajti za Boga nimam nikamor glave položiti in nimam ga bora v žepu, da bi plačal prenočišče. Ime mi je Anton Brodár, in dogodbe iz svojega življenja povem

vam pozneje, ko se bolj seznaniva. Če sem prav čul, vaše ime je Mlakar.“

„Dá, dá! Mlakar se imenujem,“ pravi Valentin.

„Sedaj se spomnim,“ pravi Brodár dalje, „da so mi moj oče, ki so bili stotnik pri štajerskih brambovcih, večkrat pravili o nekem hrabrem brambovcu Matiju Mlakarju, ki je služil pri njihovej kompaniji.“

„Oni je bil v resnici moj oče,“ pravi Mlakar, „ako mu je bilo ime Matija. Služil je med štajerskimi brambovcem za časa francoskih vojsk.“

„Najprej je služil pri pešcih, potem pa je prišel, ne vem že po kakej naključbi k ulanom — ni li res?“

Na to pravi Valentin: „Tako je, tako — o jaz še dobro pomnim: kolikokrat so se spominjali moj oče blažega stotnika, le ime sem pozabil, ker so ga večidel le po priimku klicali.“

„Dragotin bilo je ime mojemu očetu,“ djal je Brodár.

„Ahá, sedaj pa že vem, Dragotin, saj res. To ime sem večkrat čul od svojega ranjkega očeta. Hvala Bogu, da poznam sina tako hrabrega vojaka.“

„In jaz hvalim Boga,“ odvrne Anton „da vam morem popolnoma zanpati. Poslušajte tedaj dogodbe iz mojega življenja.“

Sedaj je začel pripovedovati Brodár, da pride iz Štajerskega, kjer je imel lepo posestvo. Njegov ranjki oče so mu priskrbeli dobro odrejo, poslali ga v mesto, kjer je dovršil latinske šole, potem pa je ostal doma in prevzel po očetovej smrti gospodarstvo. Pozneje se je oženil ter vzel v zakon hčer bogatega posestnika in vinskega kupca. Iz prva je šlo gospodarstvo dobro izpod rok; ali mlada žena, ki ni bila dosti, ali pa nič vajena gospodinjstva in je le rada živela in se čez mero lepotičila, prizadela mu je mnogo nepotrebnih stroškov. Dokler so bila dobra leta, dotle se to pri hiši ni dosti poznalo, in Brodár je rad vsemu ustrezal, da je le videl ženo zadovoljno. Kmalo pa so se časi spreobrnil. Prišle so slabe letine: toča je pobila dve leti zapored in tretje leto je pokončala zmrzal in povodenj lepo setev. Vrh tega je ropila v deželo živinska kuga, ter mu pobrala najlepšo govedino. Brodár bi si bil pri vsem tem z varčnim gospodarjenjem lahko še opomogel, ker je imel še starega pridelka in precej lep kupček denarja; ali njegova žena ni hotela nič vedeti o varčnem ravnanju: kar je poželela, moral jej je storiti, sicer je bil plamen v stehi. Da bi se ognil bišnemu prepiru, ki je največa nesreča med zakonskimi, ustrezal jej je mož, dokler se je dalo; ko pa je že vsega zmanjkalo, začel je na posodo jemati. Tako je ravnal nekaj časa in prej, ko je mislil, zabredel je v dolge, iz katerih se ni mogel več izkupati. Žena, ki ni imela več kje jemati, da bi potrošala, zapustila ga je ter šla k očetu, upniki pa so spravili Brodárja na boben ter se polastili vsega premoženja. Brodár je vzel še zadnje krajcarje, ki so mu ostali ter se napotil po svetu, sam prav ne vedé kam. Slednjič so mu pošli denarji, žeje in gladú so ga jele zapuščati moči. Ves žalosten in pobit je stal na onej višini pred Tuhinjem. Ko je zadonel večerni glas zvona, jel je moliti, in čudovita moč molitve je okrepila opešane moči života in duhá. Prosil je Boga usmiljenja, prosil je srčno in goreče, in Bog ga je uslišal, kajti poslal je mlinarja Valentina.

Brodár je pripovedoval svojo nesrečo, pa ni še dokončal, in bila sta že pred Mlakarjevim mlinom. Postrežljivi mlinar je peljal popotnika v hišo in brž poklical ženo: „Hej, Neža, podvizaj se, brž prinesi, kar imaš najboljšega; kajti pripeljal sem s seboj tujega gosta.

To je sin gospoda stotnika Dragotina, pod katerim so se bojevali moj ranjki oče. Le urno tedaj, Neža! brž pripravljaj večerje, prej pa nama daj kaj prigrizniti.“

Mlinarica, pozdravivši prijazno in srčno Antona, prinesla je naglo hleb belega kruha, masla, sira in steklenico vina. Mlinar je povabil Brodárja, da bi se poslužil jedil, in ta si ni dal dvakrat velevati. Pri vinu se je razpletla živa govorica.

Valentin poprašá Antona, kaj misli začeti. Ta odgovori na to: „Želel bi si z dušo in telesom prebivati na Slovenskem; ali ta želja se mi ne more izpolniti. Podal se bom tedaj v tuje kraje, in če Bog da, mislim jo mahnuti v Ameriko. Sicer nimam denarja, ali znam francoski in nekoliko angleški; pridobil sem si tudi raznih vednosti, vrh tega imam tudi veselje do dela, in mislim, da se mi ondi ne bo ravno hudo godilo.“

„Veste kaj, gospod Anton!“ pravi mlinar, „da se tudi jaz spravljam v Ameriko. Tu mi je preveč tesno, da mi ni dalje prebiti. Človek dela in dela, pa si ne more toliko prislužiti, da bi mirno in zadovoljno živel. Tam cvete še zlata doba, in tudi ni treba mnogo delati. Zlata, srebra in dijamentov se ondi lahko kar s periščem nagrabi. Preselil se je nedavno neki farni učitelj z Dolenskega v Ameriko, in pisal je od ondot, da tam boljše kosi v petek, nego pri nas v svetek.“

Na to pravi Anton: „Oh, oče mlinar! lepo vas prosim, ne zapuščajte domovine, kajti velika nesreča se vam lahko pripeti. Tudi v Ameriki ni mogoče srečno živeti brez pridnosti in delavnosti. Sicer je res v Ameriki mnogo zlatá, srebrá in dragih kamenov; ali treba je težko delati, da bi jih dobili. In prašam vas, stori li res zlato samo ljudi srečne? Ravno se spomnim starodavne pripovedke o nekem poganskem kralji, kako se mu je godilo, ko je imel cele kupe zlatá; bil bi kmalo gladú umrl.“

Med tem je prišla mlinarica, in pogrnivši mizo z belim prtom, postavila je na njo večerjo. Bila je dobra mlečna kaša in oprazeni krompir. Med večerjo je prosil mlinar Antona, da bi povedal povest o poganskem kralji, ki je imel obilo zlatá.

Anton je tedaj začel pripovedati: „Za davnih, davnih časov — še pred Kristusovim rojstvom — živel je v Greciji ali kjer si bodi v Aziji, poganski kralj, po imenu Mida. Ta kralj je vedno nabiral zaklade, in čem več jih je imel, tem več si jih je še želel. Neki dan pride k temu kralju poganski bog v podobi človeške, in kralj ga je prav dobro pogostil, drugo jutro pa ga je še spremil precej daleč. Ko sta se poslovila, povedal je bog, kdo je, in mu rekel, da naj si izprosi za prijazno postrežbo, kar koli hoče. „Če je tako, reče kralj, naj se vse, česar se dotaknem, spremeni v zlató.“ „Pomisli dobro, kralj!“ pravi bog, „da bi ti to ne bilo v škodo, da ne bi se kesal.“ — „O ne bom se kesal ne,“ reče kralj, „je li kaj boljšega in lepšega od zlatá?“ Na to reče bog: „Če hočeš tako imeti, naj se zgodi po tvojej volji,“ in odšel je. Kralj Mida je koj ulomil vejo z drevesa, in zdajci se je spremenila v čisto zlató. Pobral je jkamen, in v tem trenutku se je lesketalo zlató, utrgal ve cvetico in koj je postala zlata. Hotel je umiti roki vodi, ali ko je vzel nekoliko vode v roke, spremenila se je koj v zlató. Mida se je neizrečeno veselil, in komaj je prišel domú, koj se je spravil na delo. Pobiral je težke kamne ter je nosil sam v zakladnico, bojé se, da ne bi služabniki, ako bi je nosili, kaj obdržali za sé. Kmalo je bilo zlata kakor drv, zakladnica je bila polna, pa lakomnemu kralju se je zdelo le še premalo. Slednjič je

ponehal delati, ko je že čutil hudo lakoto in žejo. Bilo je že namreč opoldne in ukazal je napraviti obed. Miza je bila bogato oskrbljena, in kralj je urno segel po košček kruha ter ga nesel v usta, pa kmalo bi si bil zobé polomil, ker kruh se je spremenil v trdo zlato. Jesti hoče pečenko, pa komaj se je dotakne, že je zlato in ne pečenka, in tako vsaka jed. To je slabo, misli si kralj, pa bo že prešlo, zdaj pa se vsaj napijem. Vzeme kozarec vina, pa komaj ga naliže, že se je vino spremenilo v zlato. Slednjič jame kralja skrbeti, ko je spoznal, da mora pri vsem zlatu gladu umreti. Tri dni in tri noči se je postil ubogi kralj — slednjič pa je jel milo prositi onega boga, da bi se ga usmilil ter ga oprostil te dobrote. Prišel je bog ter djal: „Vidiš kralj, da ne prinaša zlato sreče. Treba je biti razumnemu pri prošnjah in si ne preveč želeči. Kaj bi bilo, ko bi mi bogovje vse človeške želje spolnili? Oprostim te sicer te moči, vse spreminjati v zlato, česar se dotakneš, ali za kazen dam ti oslovska ušesa. Tako je rekel in zginil, kralj Mida pa, pošlatavši se po glavi, čuti velika oslovska ušesa.“

Tu se nista mogla zdržati smeha mlinar in mlinarica, smejala sta se, da bi bila kmalo popokala. Mlinar je vprašal: „To je pa kaj prijetno, je-li to vse res?“

Anton pravi na to: „Se vé, da ni res, kajti poganskih bogov ni bilo nikdar, in brez volje Božje se tudi ne zgodi, da bi se vse v zlato spreminjalo; ali ta pripovedka je le izmišljena, da bi se s tem prepričali, da ne morejo tudi vsi zakladi tega svetá osrečiti človeka, ako nima čednosti. O, zlato samo ne stori ljudi srečnih.“

„Taka je, taka,“ nadaljuje Brodár, „le poštenje, pobožnost, čednost, delavnost in ljubezen do domovine nas more rešiti iz prepada. Ah, ni je, ni je lepše nad slovensko zemljo — in nesrečen oni, ki jo mora zapustiti.“

Tu se je zablščala solza v Antonovem očesu, ali koj jo je otrl in potem dalje pripovedoval: „Ni še končana povedka o onem kralju. Zgodilo se je potem, da se ni nič več v zlato spremenilo, česar se je kralj dotaknil, ampak tudi prejšne reči, premenjene v zlató, dobile so prejšno podobo. Znosili so iz zakladnice one težke kamne, čemu bi jim bili ondi! Mida je jedel in pil potem za tri ali štiri druge, in bilo bi vse dobro, ko ne bi bil imel teh nesrečnih oslovskih ušes. Mislil je kralj sam pri sebi: „To ni nič, če jih imam, da bi le nihče o tem ne zvedel, potem bi bilo gobezdanja čez mero. Nosil je tedaj zavoj na glavi, to je nekaka ruta, kakoršne Turki dandanašnji nosijo, ki je dobro zakrival ušesa. Ali kdo more kaj skriti pred ljudmi? Brivec, ki je bril kralja in mu strigel lasé, zapazil je njegova oslovska ušesa. Zažugal mu je kralj s smrtjo, da bi ničesar o tem proti nikomur ne zinil. Brivec se ni malo prestrašil, kajti življenje izgubiti ni kar si bođi; pri vsem tem pa vendar ni mogel molčati, ker je bil pravi gobuzdač. Kaj stori tedaj? Izkoplje jamo, sklonie se čez njo in pové potihoma, da ima kralj Mida oslovska ušesa. Potem je zopet zasal jamo, ali kmalo je zrastlo ondi bičevje, ki je ponavljalo, kedar je veter pihal, da ima kralj Mida oslovska ušesa — in tako je zvedela to skrivnost vsa okolica. Ni mi treba praviti, da tudi to ni resnica, kajti bičevje ne zna šepetati, ali to kaže, da se pred ljudmi ne more nič prikriti, in da gobuzdač ne zna nič zamolčati, in če ne pové ljudém, pové zemlji, kar je zvedel.“

Sedaj se je oglasila mlinarica: „Oj Tine, Tine! vzemi si k sreču te nauke, in pusti iz nimar to presneto Ameriko, kajti gotovo se ti bo še huje godilo, nego

onemu kralju, Po nobenej ceni ne zapustim našega Tuhinja, kjer sem preživela mladost, kjer počivajo na pokopališču naši očetje“, dalje ni mogla več govoriti poštena mlinarica samega ginjenja.

„E prismođa,“ reče Mlakar, „saj ne veš, kako je tam v Ameriki, saj še nisi bila ondi! Ne bo ti žal ne — da le tje prideš. Ne vé, da so ljudje tako slepi, da ne znajo najti lastne sreče. Naj se zgodi, kar će, v Ameriki pa le hočem biti.“

Neža ni nič odgovorila in tudi gost je molčal. Čez nekaj časa se je zopet pričel pogovor, ali ni dolgo trpelo, ko je zapazila mlinarica, da je gost utrujen in potrebuje počitka. Napravila je brž v stranskej stanici postelj, in potem poprosila Antona, da bi šel spat.

Tudi mlinar je bil te misli, rekoč, da se bodo jutri dalje pogovorili. Anton se je zahvalil pri gospodarji za prijazno sprejetev, voši jima lahko noč in odide v sobico. Ondi je najprej pokleknil ter se zahvalil Bogu, da ga je pripeljal k tako postrežnim ljudém. Legel je potem in kmalo zadremal; v spanji pozabi nesreče, ki ga tare, mi pa se seznanimo ta čas bolj na tenko z Mlakarjevo hišo.

(Dalje prihodnjič.)

Sin kmečkega cesarja.

(Povest iz XVI. stoletja; spisal J. Jurčič.)

I. Baron Jošt Turen.

Bilo je jeseni leta 1574, tedaj eno leto po nesrečnej kmečkej vojski*). Marsikdo že ni mislil na žalostne prigodke prejšnjega leta; marsiktera žena pak je še milo jokala po možu, kterega so jej obesili; nekteri otrok je očeta pogrešal, ki je sramotno smrt storil.

Solnce je stalo že čez poldne. Lehka sapica, že precej hladna, pihala je skozi odprto okno lesene ribičeve kočé, ki je stala pri Savi, ne daleč od Krškega.

Ribič, kacih petdeset let star mož, sedel je na nizkem stolecu in je tiščal velik črn lonec med koleni, iz kterega je hitro zajemal z leseno žlico in v usta nosil. Končavši svojo južino, jame zmirljati sina, sedemnajst let starega krepkega mladenča, zakaj ni ravšljev in družih mrež za ribji lov ta čas zakrpal, kar je bil on z doma.

Da bi svojo jezico malo ohladil, stopi k oknu, še vedno godernjaje. Na enkrat pa obmolkne, obrne se in pravi: „Aló, fant, brž, ven pojdi, brž!“

„Kaj pa je!“ vpraša fant, ki se mu nikakor ni tako mudilo, kakor očetu. Toda oče ni mogel odgovoriti, bil je že zunaj. Da-si ravno precej len, vstane sin bolj iz radovednosti, ko iz spodobne pokorščine in gre za očetom.

Zunaj se na pragu ustavi in debelo gleda.

Oče je veliko plav odvezoval, bil je gologlav, kučma je v blatu ležala; kajti ni smel biti pokrit pred visocim gospodom in mladim gospodičem, ki sta stala na bregu. Za njima je hlapec držal tri osedlaue konje, ki so bili namenjeni na plavi prepeljati se z gospodarji vred.

Gospod, že precej priletel, ima velikansk meč; mlajšemu, kacih osemnajst let staremu mladenču, tiči za

*) Najhujša kmečka vojska na Slovenskem je bila l. 1573. Glavni vodja z vilami, motikami in drugim orodjem oboroženim trumam je bil Ilija, ki se je dal celó za kmečkega cesarja razznaniti. Večina kmetov je na borisčju ali drugače konec storila; Ilija sam pa je bil z železno, v ognji razbeljeno krono kronan, da je strahovite smrti umrl.

pasom z zlatom okovan lehek meč, menda bolj zarad lepšega kakor za brambo. Tudi hlapec je oborožen.

Kakor zamaknjen ogleduje ribičev sin zdaj vihraioče pero na mladencevem lepem klobuku, zdaj dragoceno obleko starega viteza in njegove svitile ostroge, zdaj konje in hlapca in si morda misli: „Kaj, kó bi jaz to ali pa to imel!“

„Kaj pa ti zijaš! Ali ne greš staremu pomagat?“ pravi vitez osorno, ko ribičevega sina zagleda.

Jezno in potuhnjeno pogleda ta gospoda po strani, vzame vesla in drog in kakor bi kljuboval, prav počasi stopa proti plavi, katero je bil oče odvezal. Ta hip ga tujec s kratkim bičem tako po bosih nogah udari, da zacvili in vesla ob tla vrže. Zaletel bi se bil v svojega gosposkega nasprotnika, ko se ne bi bil oče oglasil, ter mu velel, naj brž dá vesla, da je priveže. Srdito gospoda pogleda in na plav stopi.

Konji so bili vajeni tako prevažati se, zato so radi stopili s hlapcem in gospodom na deske in ribič odrine.

Na onej strani dobi od gospoda nekaj denarja za dar in plačilo, tujci zasedejo konje in po vprašanji: ali je pot do „Šrajbarskega turna“ lep, odjezdijo.

Ribič in sin se s plavjo vrneta.

„Oče, zakaj me je ta stari dedec gosposki udaril?“ vpraša ribičev sin, ko do srede prideta.

Očetn sicer tudi ni bilo po volji, da tuj človek njegovo dete strahuje, vendar njemu tega ni smel povedati; djal je tedaj:

„Zakaj ne ubogaš!“

„On mi ni še kruha dal nikoli“, odgovori sin. „Povem vam, če pride nazaj, da vas ne bo doma, jaz bom v sredi Save plav zvrnil, pa bo videl!“

„Za božji čas, sin! kaj to govoriš! kaj bi bilo potlej s teboj! Nikoli več ne bi bil zdrav.“

„O ne bi me vjel ne! Jaz bi splaval in utekel v hribe k Ilijevemu sinu in tistim, ki se skrivajo. Nihče me ne najde, za taka kota vem.“

Ribič prebledi. Kteri oče se za sina ne boji?

„Fant! Za Boga svetega, tega več v misel ne jemlji. Glej, ko bi kdo slišal, kaj čenčaš. Ali ne veš, da se ne sme o Kosomanu in Iliji govoriti! Bog te varuj in mati božja! Kaj bi jaz revež na starost počel, ko bi te kdo slišal, da to govoriš in bi se ti kaj hudega primerilo!“

„Kaj pak!“ pravi mladi ter se krepko v drog upre.

II. Kosoman, sin kmečkega cesarja.

Komaj dobro uro pozneje naglo prikorači k ribičevej koči mlad — kacih osem in dvajset ali trideset let star — mož. Postave je srednje, prej majhne, ko velike, pa nenavadno širok čez pleča in prsi. Ves zastaven život priča, da je velike telesne moči! Obraz njegov bi bil lep, ko ga ne bi kazile prežive, nekako preostro bliskajoče se oči, če že z nimar pustimo gosto razraščeno, rujavo, nerazčesano brado.

Nekako hlastno, kakor bi se mu zelo mudilo, pokliče ribiča, potem se pa koj vsede v mali čolnič. Malo se mu odgrne plašč, v katerem je zaviti, in videti je obleka sicer kmečka, vendar iz boljšega blaga, da-si ravno zdaj pomazana. Čemur bi se pa še najprej čudili, to je opisani meč, kateri nekako s plaščem prikriva.

„Le hitro na ono stran, boter!“ kliče ribiča.

Ta se vsede in začne veslati.

V sredo prišedši ribič vpre oči va-nj in kakor bi pozabil vsega, mirno drži veslo v roci.

„Prijetelj! Sava bo naji vzela, veslajte,“ pravi tuji potnik.

„Kosoman!“ pravi ribič.

Mlademu možu zlezejo obrvi skup in roka mu seže k mečevemu ročaju.

„Kaj je! Ali Kosomana nočeš voziti? Da, Ilijev sin sem ali pa Kosoman, kakor me hočeš imenovati. Veslaj! To ti pa povem, če boš zinil pred živo dušo, da si me videl in poznal, ne boš več tod veslari!“

„Kaj še! Bog vé, da ti raji pomagam, ko škodujem. Ti in tvoj oče ste nam dobro hoteli narediti. Pa Bog ni hotel, kaj hočemo! Ne boj se, ne poznam tacega, da bi te izdal, kar je kmečkih ljudi. Samo grajskih hlapcev se boj. Saj veš, da vedno sledé za teboj.“

„Zdaj bom pa jaz za njimi. Pa ne za hlapci, za gospodarji! Koliko je že tega, kar se je Jošt baron Turen tukaj prepeljal? Ali veš, kam se je obrnil? Koliko jih ima s seboj?“

„Zdi se mi, da je šel v Šrajbarski turen k svojej zlahti. Jaz ga še dobro poznal nisem. Sin je ž njim in en hlapec.“

„Varuj se ga. Saj veš, da je on največi sovražnik bil vojski tvojega očeta in tvojej.“

„Gorjé mu bodi!“ godernjá Kosoman.

„Pravijo, da je ta baron Turen obsodil tvojega očeta v Zagrebu na tako strašno smrt.“

„Ha! Ali si tudi ti to slišal!“ zavpije Kosoman in skoči po koncu.

„Varuj, da čolna ne prebrneš in v vodo padeš,“ pravi ribič.

Kosoman se zopet vsede, pokrije obraz z rokami in nasloni glavo na kolena.

„Alo, pri kraji sva!“ pravi ribič.

Kosoman mu ponuja plačo, toda starec zmaja z glavo in pravi: „Ne, Ilijev sin nima tacega denarja, da bi ga jaz vzel. Bog te varuj, ker se sam nočeš. Moli, da ne boš kaj napačnega storil. Jaz bom tudi molil za té. Sicer pa me pokličí, kedar se češ prepeljati. O polnoči vstanem za te.“

Solza se je starcu zasvetila v očesu.

Kosoman mu podá roko in se nasmehljá.

„Ti si poštena duša, Bog daj, da bi se še kedaj videla.“

„Še kedaj? Povej mi, kam si prav za prav namenjen. Glej, jaz sem star, morda ti bom svetoval, da bo prav.“

Kosoman pogleda v tla, kakor da bi premišljaj, ali bi povedal ali ne. Čez nekaj časa vpraša ribiča: „Stari, kaj bi tvoj sin, ki je še mlad storil, ko bi te jaz v pričo njega za uho udaril? Ali bi to kar tako pustil?“

„Jaz mislim da ne, jeznoritec je pravi. Prec v té skoči,“ pravi ribič z nekim zadovoljnim smehljanjem.

„No vidiš, tak sem tudi jaz.“

Rekši odide Kosoman z naglim korakom po poti, koder so jo prej trije jezdecí krenili. Ribič gleda za njim in premišlja tako dolgo, da izgine za drevjem.

„Škoda za njegovega očeta, škoda za-nj! Nikamor ne sme med ljudi; kakor lisica se mora po skalah potikati in skrivališč iskati, dokler ga smrt ne zadene. Da bi le zdaj česa nespametnega ne naredil! Hvala Bogu, da je že dobro dolgo, kar so oni trije odšli. Kónj menda ne bo došel, ni klek. Ker je ves z uma in tega barona neznano črtí — Bog mu grehe odpusti in pokoro nakloni — lotil bi se vseh treh.“

Med tem, ko je ribič tako premišljaj, pospešil je bil Kosoman stopinje in kakor človek, kteremu je veliko na tem ležeče, da koga doide, bolj tekel ko navadno hitro šel. Zavil je spodnji del svojega obraza v plašč in kapo pomeknil tik do oči, da-si ravno ni bilo mrzlo

in nikogar blizo pota, ki bi se mu bilo bati, da bi ga spoznal. Ob stranéh pota so rastle stoletni hrasti; orumenelo listje je sapa metala potniku pred noge, kakor bi ga hotela ustavljati v naglem dirjanji.

Čez kake pol ure pride iz gozda. Razgled čez polje se mu precej daleč odpre. Vedel in videl je, kod se pot vije in kje zopet v hosti izgine. Jezdecev, ktere je menda hotel doiti, ni bilo nikjer videti.

Utrujen se vsede na velik kamen.

„Našel te bom vendar!“ pravi zamolklo in zamišljen obsedi. (Dalje prihodnjč).

K r t.

Ni je pri nas skoraj živalce, ktero bi slovenski kmet toliko sovražil, kakor, krta pa po krivici. Pogledimo danes v temno kraljestvo, kako po njem gospodari mnogo psovani in hudo zatirani krt. Dolžili so ga, in dolže ga še danes, da je zanikaren tihotapec, da grize korenine sadežem, ki morajo potem usehniti. Ako bi bilo to resnično, gotovo bi zaslužil hudodelec, da ga na smrt obsodimo. Pa ne sodimo prenašlo, predno se ne prepričamo na lastne oči, kaj je na stvari.

Poglejmo si najpred obtoženca. Kacih 5 palcev dolgo truplo je valjarju podobno, skoro bi djal, da je v plečih močnejše, nego zadej; vratu ni videti, od krepkega tilnika se glava zožuje v precej dolg rilček. Uhljev nima, tudi oces ni videti, ima ju pa vendar le, le majhni ste in v dlaki skriti. Noge so kratke in slabe, da se na nje ne more mnogo opirati, zlasti velja to za zadnji, in krt res ne hodi toliko po nogah, kolikor se prav za prav plazijo po izritih cevih in hodnikih. Prednji nogi, da si tudi kratki, ste vendar močni, široko lopatasti in na stran obrnjeni. Rep je kratek in tenek. Črna dlaka ni dolga, ali je gosta, svetla in se malo na modro spreminja.

Odprimo mu še gobček. Oho! kaj je pa to? Vsi zobje so ostri in špičasti, kakor igle. Hm! hm! to bi čudno bilo, ko bi ta žival korenine žrla, kajti vse ostrozobe živali se živé z mesom ali pa z drugimi malimi žuželkami in s črvi. Da bi baš krt v tem bil drugačen — ni verjetno. Ali človek je že tak, da časih rajše veruje praznovernim in nevednim ljudem, nego lastnim očém. Torej ženimo stvar do kraja! Razporimo ga, ter mu pogledimo v želodec! Kar je pojedel, to se bode našlo v njem. Pa kaj najdemo? Nekaj mišje dlake, nekoliko na pol prebavljenih črvov in hroščevih kož. Nedolžen je! Neumni njegovi obrekovalci so modrovali tako: „Tukaj je več usehlih sadik, tukaj smo pa tudi zasačili krta, tedaj nihče drugi ni to zakvaril, nego krt. Križajmo ga.“ Takí ljudjé so tako kratke pameti, da ne premislijo, da so samo zató pri usehlih rastlinah vjeli krta, ker je onde hrustal bramorje in ogerce, ki so korenine spodgrizavali. V praznem kozolecu ni vrabecev, temuč v polnem.

Ako bi zna biti še kdo stresal z glavo, naredimo mu še eno poskušnjo. Denimo nekoliko živih krtov v skrinjo pa z zemljo napolnjeno med zemljo, zmešajmo sladkih, sočnih korenin, bramorjev, žab, črvov, ogercev in izrezanega mesa. Krti kmalo začno riti, za kratek čas črvom, ogercem, žabam in mesu ni sledú ni tirú, vse so požrli, korenja se pa nobeden ni dotaknil. Ako jim hitro ne damo spet jesti, jeli se bodo med seboj klati in žreti, in zadnji bo tudi hitro lakote poginil. Ni je skoro tako požrešne živali, krt namreč pojé vsaki dan toliko, kolikor sam vaga, ali rastline ne povoha.

Mislím, da bode sedaj vsak prepričan, da krt ni naš sovražnik, ampak prijatelj. Ni torej pametno krta na vse kriplje preganjati. Res je, da rije po zemlji in da dela nevšečne krtine po travnikih. Ali treba je pomisliti, da tako rahljanje zemlji ni na kvar, krtine pa z grabljami poravnaj, pa bo vse prav. Toliko se sme reči, da se škoda ne dá primeriti s koristjo, ki jo imamo od krta. Le v vrtilih je siten zarad vednega rovanja.

Krt ima neizrečeno dober nos in tenek sluh, tudi je čudovito uren posebno pod zemljo in celó na zemlji ga človek težko dohaja; ako je treba tudi plava čez široko reko. Največi mojster je pa v rovanji in kopanji. Z rilcem rahlja zemljo, z lopatastima prednjima nogama koplje, z glavo in s tilnikom pa pehá prst pred seboj, dokler je kvišku ne izmeče v podobi krtine. Pod zemljo ima prav umetno izdelano hišo, namreč mehko nastlan kotliček, okoli ktereга gresta dva rova ali dve poti ena nad drugo, iz gornjega rova se gré v hišo, iz ktere drži še ena pot navzdol na veliko cesto. Ona prva dva okrogla rova sta med seboj v zvezi z nekoliko potmi, in od velike ceste so razpeljane manjše na vse strani, po njih hodi krt na lov, in po lovu se spet vrača domu. V hišo hodi na gornja vrata, iz hiše pa na spodnja. Blizo hiše nekod ima tudi vodo, kamor hodi pit; ako ni v sosedstvu kake mlake, naredi si sam kapnico, kamor se voda zbira. Krtica ima posebno hišo, kjer na mehkejši postelji skoti 3—5 mladih krtičkov, ki niso večí od boba; oba, samec in samica, skrbita za nje ter jim donašata hrano. V nevarnosti je krtica skriva in prenaša v gobcu.

Krt je po noči bolj delaven, nego po dnevi, po zimi ravno tako, kakor po letu. Sovražnikoy ima med pticami in med četvernogimi živalimi dosti.

V južnej Afríki živi krt, ki ima posebno lepo bliščéčo dlako, ki se iz zelene barve preliva na zlato; zató mu tudi pravijo: zlati krt. Fr. Erjavec.

Srenja pod lipo.

V v o d.

Človeka obide nekaka nevolja in otožnost, kedar vidi mlade in lepe ljudi umazane in razdrapane pohajati; enako pa tudi žali popotnikovo oko, ako zapazi nečedna mesta in siromaške vesi sredi rodovite in rajske okolice; obedvoje je človeškemu umu in srcu nasprotno in neugodno.

Tako selo je bil Tihodol, kamor naše čestite bralce povabimo, da nas spremijo. Iz daleka vže zagledamo z dvema zvonikoma staro in visoko cerkev svetega Izidora vrh malega hribca stati; za cerkvo se skriva župnikovo stanje, tam dalje se beli novosezidana šola z lepim vrtičem. Pa tudi županova hiša je čedno poslopje, pred katerim stoji košata lipa. Druge hiše so po ravnini okoli hribca raztresene. Kedar v vas stopimo, kaže se nam povsod nered, nesnažnost in veliko siromaštvo. Ulice, na ktere se gnojnice izlivajo, so polne blata in vališa, plotovi so zginili in samo poedini kolci zaznamvajo njihova poprejšna mesta; verti so preriti, drevje suho ali neočejeno in mahovito, hiše lesene, okna s papirjem zalepljena in strehe kažejo razgaljena rebra po okolovini. Velika cesta, po ktere se je mnogo blaga prevozilo, zaraščena je s travo, konjišnice se podirajo, druge shrambe razpadajo in njega dni prešerni in dobro rejeni krčmarji lazijo in se plazijo kot tihe sence okoli voglov svojih poslopij. Pol ure od vasi žvižga in piska, šumi in hrumi voz za vozom po železnici v dalnje kraje

naprej, neozirajoč se na tuge tu bivajočega ljudstva, na bližnjem brdu pa sedi stari podrti grad v svojih razvalinah; odel se je z mahom in beršlinom, ne vemo, obžaluje li svojo preteklo slavo, ali pa se skriva vzhajajočej svitlobi sedanjega časa in napredka.

Ako vprašamo Tihodolce, kdo li je njihovega nboštva kriv? bodo vsi železnico dolžili; v resnici pa je bila velika cesta, ktera se je pred desetimi leti počela in skozi njihovo vas držala, začetnica njihove sedanje nesreče. Od onih mal so se jeli ljudje z vožnjo pečati in svoje kmetije zanemarjati; odvadili so se dela, priučili se boljše jesti in piti, igrati, pohajati, preklinjati, živino mučiti in se vdali še drugim razvadam in napakam. Njihov zaslužek je v krčmah ostal in kaj še to? moralni so še kaj od domačega imetka dodati in tako so zabredli v dolgove.

A tega jim ne bi bilo sila, da se ne razvadijo. Njihove njive so bile na ravnem in rodovitne, toda zapuščene, ker je živina gnoj trosila po cestah; veliko potokov in studencev je napajalo njihove senožeti in travnike in krme se je obilo nakosilo; a zastonj, ker so preštevilni konjiči goved in drobnico izpodrinili; tudi trtje je srednjo kapljico dajalo, a kaj jim je to hasnilo, ker so vže v cvetji Tihodolci na njo dolgove delali. Za bučelarstvo in svilorejo so bili oni, kakor sploh cestni vozniki, presirovi in preneobčutni, pa tudi dom jih ni veselil, kajti podrt in zadolžen je bil in kdo bi ga tujcu — Bog ve komu — popravljaj; zato so pa rajše postopali in težko vest v vinu in žganji topili. Vendar se je razkazovala o nedeljah in praznikih, kakor to vže poleg cest biva, velika gizdost v obleki, posebno kod ženskega spola — ta dvojna, trojna in četverna štibra, katero premehki očetje in matere sami sebi po otrocih nakladajo. Ni čuda tedaj, da so kmetije zaporedoma na boben šle in da je ves Tihodol v dolgovih tonil.

Nikogar pa ni to tihodolsko siromaštvo bolj v srce peklo nego gospoda župnika, čestitljivega, za vse dobro vnetega starčeka, pa tudi učitelju in županu so se ljudje smilili. Bil je prvi učen mož, kateri je v glavnem mestu svoje šole pa tudi one o kmetijstvu izvrstno dokončal; župan pa je svoje mlade dni kot sluga nekega bogatega grofa na njegovem popotovanju po Nemškem, Belgijanskem, Angleškem, Francoskem in Italijanskem spremljeval in je tedaj po svetu veliko videl in skusil.

Ti trije možje se tedaj zložijo in si roke dajo ubogemu narodu na pomoč priskočiti; spoznali so namreč, da je poglavitni vzrok njihove nesreče nevednost. V ta namen sklenejo tihodolske gospodarje vsako nedeljo popoldan po službi božji pod lipo povabiti. Gospod učitelj se je zavezal svojim poslušalcem kmetijstvo razumljivo po domače vendar tako, kakor sedanji čas tirja, razkladati, gospod župnik pa krive misli, predsodke, vraže in še druge zmote in napake s primernimi nauki in pripovedmi, vzetimi iz življenja, pojasniti in odpraviti; tudi župan je obljubil svoje skušnje priobčiti, kajti bil je jako premeten mož in dober kmetovalec.

So bolniki in to tim nevarniši, kateri se zdravil branijo in ono dobrotljivo roko, ki pomoč podaje, odbijajo; ravno tako so tudi Tihodolci delali. Kedar se izvé, kar omenjeni možje namerjajo, kakor bi bil ose ali sršene razdražil, šumi po vasi in o ničem ni bilo govorenje, nego o shodih pod lipo. Posebno krém Trebušnik, bogat mož pa neusmiljen oderuh ljudstva, je ropotal in pihal, kajti prevedel je, da mu bode velik dobiček ušel. „Zalostne čase smo doživeli,“ kvasil je svojim

gostom. „Oh, ubogi kmet! Kako se mi ti smiliš! Noč in dan se trudiš in mučiš, da si pridobiš denar za davke, da izplatiš duhovna in učitelja in da priskrbiš hrano, obleko in druge potrebščine drobnim otrocičem in družini. Celi teden, dan na dan se potiš, ne daš si miru in pokoja in v trdem delu, v vednih skrbéh in vsakterih sitnostih obstoji tvoje življenje. In joj! ti trdosrčni ljudje niti ene same urice popoldan po kršanskem nauku ti ne dovolijo, da bi se s svojimi prijatelji in znanci razveselil, pri kupici vinca svoje skrbi in sitnosti pozabil in svoje povse oslajljeno telo pokrepčal in poživil. Oh, to je odveč! — Niso li sedaj prav narobe časi? Gospodje, kateri se vsakega vetriča in dežka bojé, katerim vsaki gnoj smrdi in ki niso še nikdar za plug držali, predrznejo se, tebe kmet! učiti, kako imaš orati, sejati in žeti, ki si se vže od mladih nog vsega tega navadil. Po mojej misli velja to toliko, kakor bi zajec strelca hotel streljati učiti. Spoštujem gospoda župnika in jih rad poslušam, kedar izpred altarja v cerkvi oznanujejo besedo božjo, pa čemú se oni vtikajo v naše posle, kar jim ni sila? Učitelj se lahko baha s svojima dvema njivicama in vrtičem, ktere smo mi mu darovali; a ne pomisli, da mu dan na dan pošiljamo do 90—100 otrok, kateri mu gnoj delajo; župan pa, ta dolgo nos je bil, je in ostane moj največi sovražnik. Ven in ven me zalezuje, tiči za mojimi petami in verjemite mi, če le njegov dolgi nos vidim, se ustrašim. Le to pomlad sem starej vdovici Jeri deset rajnskih posodil s to pogodbo, da bodem zato eno malo njivico njene pšenice požel; a on je vže najino pogodbo izvohal in ni nehal, dokler nisem od nje odstopil. Preteklo nedeljo se je mladina pri meni od žganja malo preveč razvnela, si v lase skočila in se s poleni po hrbtih nekoliko pobožala; županski ogleduh pa je tudi to zasledil, me gospodi izdal in velik križ sem imel, da sem se ječe rešil; povrh pa sem še moral nemalo kazen plačati. Kako se more župan z menoj meriti? Nikakor ne! Kdo stori soseski več dobrega on ali jaz? Kdo več posodi? Glejte! cela vas mi je dolžna in nikogar ne tožim samo, da mi pogojene obresti plati. Kdo ima več volov pri ljudéh v reji. Kdo, kedar jih sila goni, raje od njih kupi? Kdo da več na vero? Poglejte! ves tram je z belimi križci popisan in potrpežljivo čakam tudi zastran tega dolga svoje prijatelje do žetve in trgatve. Prvi sem pri botrinjah, prvi pri ženitvah, prvi pri sedminah prvi pri barantijah in prvi pri veselji, žalosti, zadregah in nesrečah ljudi, kateri jim posojujem; in še malim otrokom, ki mi merico žie ali brinjevih jagod donesó, dam kosec belega kruha ter si mislim: Nu, nu, naj se tudi ta drobčarija nekoliko povesele. More li župan kaj takega o sebi kazati! A za Boga tako resnično, kakor sem in se zovem Trebušnik, zakaditi čem mu pod nos, da me bode pomnil. V nedeljo najmem godce in, makar če tudi po krajearju ponižam ceno vinu in jedilom, glavo zastavim, da nikdo neče pod lipo priti, on pa bode tam gori samoto pasel in dolgi čas prodajal. He! he! he!“ se s tem nasmeje.

Zares, skor bi bili vsi blagi nameni in trudi gospoda župnika, učitelja in župana po vodi splavali. Dosti je bilo Tihodolcev, kateri so bili Trebušniku dolžni in ti se mu niso hoteli zameriti, drugi so se njegovih besed in posmehovanja bali, pa tudi takih se ni pogrešalo, kateri so bili vnemarni in jim je malo na tem stalo, ako tudi celi svet ide na šibre, samo da jih nikdo ne drami v njihovem lenobnem počitku in dušnem spanji.

Samo sedem gospodarjev se je izperva našlo,

kteri se niso klanjali Trebušniku, niti se plašili strupenih jezikov in so obljubili pod lipo priti — možje neodvisni, poštenjaki od nog do glave in vredni, da jih zapišemo v zlato knjigo in, ker je nimamo, postavimo tu njihova imena, kakor sledé: Anže Hribar, Jurij Lipovec, Tomaž Hrastovšek, Miha Zapotnik, Martin Zagrajec, Grgo Vovk in Marko Kolar.

O gnojnej jami ali gnojišču.

Gnojna jama pripomore gospodarju, da si napravi obilno zalogo dobrega in tečnega gnoja; ona je tedaj po vsej pravici „zlata jama“ za kmeta in vsakega poljedelca. Jame za gnojnico naj se napravijo blizu hleva na hladnem, senčnem kraju, da solnce na gnoj ne pripeka in na takem kraju, do kterega se lahko z vozom pride. Jame naj bodo 5 do 6 čevljev globoke in vsaj 3 do 4 štirjaške čevlje prostorne. Stene naj bodo zidane, tla pa z ilovico dobro zatolčene. Po vrhu mora biti jama s stropnicami pokrita, ki imajo na sredi pokrove z železnimi rinkami, da se lahko odpirajo. Iz tako priredjene jame se amonijak ne more zgubovati, posebno če se vrh tega jama še večkrat s hudičevim oljem t. j. v vodi raztopljenim vitrijolom poliva ali pa z mavcem potresa.

Čez stokrat pa vidimo ravno pri naših kmetovalcih gnojišča v velikih jamah, ki je na vse strani voda obdaja, da gnoj omrzuje in ne more vreti; ali pa ležé na povesenih (vvezunjenih) višinah, da se gnoju tolikanj potrebna vlažnost ali mokrota odceja. Na ta način se gnoj jako zanemarja, posebno če še konji, krave, prešiči in perutnina po njem hodajo, da ga prav do dobrega potlačijo, poteptajo in na vse strani razbrskajo. Gnoj je po površji pretrgan, izgubi potrebno vlago in tudi vetrovi ga povoljno razpihujejo, da se ga dokaj pogubi; kar ga pa še ostane, ni veliko prida in malo bolji, ko suha slama. Brž ko pride čas, da je treba gnoj na polje in njive izpeljati, izvozijo ga brez vsega izjemka in brez vsega pomisleka, ali je gnoj tudi popolnoma segnjit ali ne. Ravno tako nespametno, ali pa še celó nespametneje je, ako se napravijo gnojišča v jame, imajoče tla, ki držé preobilno vlago ali mokroto. Dež, voda izpod kapa, in celó gnojna vlaga, se v takih tleh nakupiči in se bere ter vzrokuje, da gnoj če dalje merzleji postaja in ne more vrenja pospeševati.

Ker je gnoj pri vsakej kmetiji prva potreba in glavni pogoj uspešnega poljedelstva, naj še konečno omenim neko posebno dobro napravljeno gnojišče, ki sem ga videl pri nekej vzornej kmetiji blizu Dunaja, in ki bi se tudi pri nas brez velikih stroškov izpeljati dalo. To gnojišče je od vseh strani dobro zavarovano, da ne more nobena druga voda, razun deževja in snega, do njega. Na eno stran je poslopje, na drugo sadna drevesa, ki delajo gnojišču čez dan primerno senco, da solnce gnoja preveč ne prepeka. Gnojiščina tla so z ilovico prav trdno zatolčena in s kameninami ploščami prekrita. Na enem koncu gnojišča je široka in precej globoka z ilom izdelana jama, ki ima v sredi pumpo ali sesaljko. Tla od gnojišča so proti tej jami nekoliko vveznjena, toda ne preveč, ampak le toliko, da se mokrota iz gnojišča po malem v jamo odteka. Pod zemljo so napeljani žlebi iz govejih, konjskih in svinjskih hlevov, od koder se gnojnica, pa tudi iz kuhinje en žleb, od koder se pomije v jamo odtekajo. Pumpa ali sesaljka je tako narejena, da se ž njo lahko po celem gnojišču, kedar je

treba, z gnojnico škropi. Na enej strani gnojišča je napravljén velik kup nerodovitne zemlje, rušenj, plevela i. t. d. Gnoj se skladoma na gnojni kup polaga, vsako soboto lepo poravna in okoli pol centa mavca po vrhu potrese; čez to se šest do osem palcev na debelo zemlje ali rušenj naloži in vse to s pumpo poškropi. Ako v jami še kaj gnojnice ostane, napoji se naposled z ostalo gnojnico še poleg gnojišča nakupičena zemlja. Ako je suho vreme, mora se gnojnica večkrat po gnojnem kupu napumpati, da ostane kup zmeraj nekoliko vlažen ali mokrotén. — Po mojih mislih bi si tudi naši kmetovalci po tem načinu lahko naredili svoje gnojišče, ki bi se jim gotovo bogato izplačevalo.

J. Tomšič.

Osthajmka ali grmasta višnja.

Večkrat sem že slišal kmeta tožiti: „Čemu mi stoji višnja na vrtu, saj mi skoraj nobenega zavžitka ne daje! Spomladi vsa precveta, pa kmalo se cvetje ospé, pa ne da bi bilo kajš adu zastavilo! Mine po pet, po deset let, da si ne morem s sadom tega drevesa ust osladiti!“ — Res ne rodi naša višnja vsako leto, ker je v cvetji jako občutljiva; ali pravi vzrok njene malorodnosti je iskati le v nemarnosti mnogih kmetov, ki drevesu prav nič ne strežejo.

Ker vendar višnja v gospodarstvu veliko zaleže, obračamo s tem oči naših gospodarjev na jako rodovito vrsto višenj, namreč na osthajmko ali grmasto višnjo. Ime je dobila ta višnja po nemškem mestu Osthajm na Frankovskem, ki je po tem drevesu jako obogatelo; njena prava domovina pa je Sierra Morena na Španskem, od koder jo je zdravnik Kirchhamer leta 1714 v svoj domači kraj presadil.

Ta višnja ne zraste pravo drevo, ampak doseže tudi v najboljšeji zemlji komej čez deset čevljev; razrača se pa kakor pravi grm. Naj bolj po godu jej je topla osončna lega, dobro vendar stori tudi v senci, samo da sad nekaj pozneje dozori in tudi nekaj slajave izgubi.

Osthajmska višnja se množi najbolje po korenskih odrastkih in se zasaja tudi po najstrmejših robah; kjer nobeno drugo sadno drevo stati ne more. Kedar jo vsajaš, ravnaj ž njo z enako skrbjo, kakor z drugim sadjem; in če tudi je rastlina le majhna, izkoplji jej vendar prav prostorno jamo. Drugo leto se odrastki za polovico porežejo; tretje leto pa se more to opustiti, ako so dosti krepko pognali. V tretjem letu začno drevesca večí del že roditi; in odslej naprej skor nič nimaš storiti, samo tu ali tam kako osušno ali nepotrebno vejo jej odvzemi. Kedar drevesa bolj ostaré, tedaj njih rodovitnost nekaj poneha in tudi sad ni več tako lep in sočen, kakor prejšna leta. Da se vendar spet omladé, odreži jim vse veje celo do starega lesa; drevo bode spet lepo pognalo in z vso staro močjo roditi začelo. Če pregesto poženo, treba je nekaj vej odpraviti, da sadje preveč v senci ne bode. Sadje je opresno (frišno) jako sočno in okusno; posebno pa je posušeno in pukahano dobro. Poskusite torej, slovenski kmetje, s tem prežlahtnim sadnim drevesom; gotovo vam ne bode žal truda. Na Koroškem se dobé drevesca osthajmske višnje na vrtu c. k. kmetijske družbe za majhen denar. Gotovo se jih pa tudi po drugih boljših drevesnicah ne bode manjkalo.

Ob ledenem morji.

Ko o zimskih večerih sedimo pri gorkejši peči ter si pripovedujemo pravljice ali pa se menimo o raznih domačih zadevah, gotovo nikomur ne pride na mar, kako je ta čas neki daleč daleč gori na severji, — ob ledenem morji.

O strašno, zelo strašno je! — Naj se pri nas o novem letu še tako ivje dela, naj burja še tako piska krog voglov in mede sneg po golem Krasu — in pozneje sušec vije z repom, kolikor hoče, to še vse nič ni proti onim krajem, kjer vlada večna zima in ostri vetrovi neprenehoma brijejo.

Neizmerna goličava prostira se ob severnem morji po treh delih sveta: Evropi, Aziji in Ameriki. Ta gola planjava, kjer ne raste nobeno večje drevo ali grmovje, zove se tundra. Ostra sapa, ki piše od ledenega morja sem, ugonobi vse, kar bi se predrznilo kviško vzrasti in pognati veje; kot edini severni poglavar pridrvi se prek planjave ledeni veter in posmodi vse, kar bi si upalo povzdigniti glavo.

Nobena stvar na svetu ne more biti bolj žalostna in puščobna, nego je ta tundra. Druzega ne vidiš tu, nego neizmerna močvirja ali pa planjave, poraščene z lišjem in žoltim mahovjem. Posamezne travnate bilke ali cvetke, ki so se po naključni vgnezdile v kakem zatišji, so jako redka stvar. Vsa priroda je tukaj zavita v dolgočasni, enakobarvni prt, kterega skoraj nikdar ne spremeni.

Le v posebno skritih krajih se dviga kviško kaka ped dolga vrba ali malinov grmič in drugo enako robidovje, kar se še ustavlja ostrej severni zimi; pa tudi ti utrjeni severni prebivalci morajo se večkrat skrivati med mahovje in lišje ter si upajo samo peresca ali mladike pomoliti izpod odeje.

Ne moremo si misliti grozne smrtne tišine, ki vlada po zimi na teh planjavah. Nikjer nikakoršnega življenja, kakor bi bil potoval smrtni angelj z ostro koso po teh krajih; vse molči, le zdaj pa zdaj razlegne se po temnej noči lajanje posamezne lisice ali pa skovikanje bele sove, ki dramí občno tišino s svojim dolgočasnim glasom.

Tako je ob ledenem morji po zimi; poglejmo pa, kaj nam prinese leto, saj o spomladi in jeseni skoraj ni moč govoriti, ker vse poletje trpi komaj tri mesece.

Ko se zopet pokaže izpod snega rujava zemlja ter se močvirje otaja, prileté od juga cela krdela ptičev. Obilna hrana po močvirjih, ob rekah in morji privabila jih je za nekaj časa v te kraje; tudi imajo tukaj lepšo priložnost misiti se in gnejzditi. Nekteri ostanejo bliže gozdov, drugi se naselijo po močvirjih, povodni ptiči pa gredo do obrežja, kjer najdejo v morji potrebnega živeža.

Sedaj se prikaže tudi severni jelen iz gozda, kjer je prebil zimo v varnem zatišji; prišel se je past na planjavo, kjer je mnogo mahovja in lišja, razun tega pa ga morská sapa varuje nadležnih mrčesov. Tako nastane tudi na žalostnej tundri nekaj časa splošno gibanje. Pa ne le živali imajo tu svoj shod, tudi človek obrne sem svoje korake: ta pride lovit ribe, uni streljat živali, tretji prižene zopet svoje jelene na pašo ter je spremlja povsod, kot skrbni varuh in čuvaj. Tudi ti kraji, kterim je odmenila narava tako pičlo imetje, morajo dajati človeku, kot gospodarju na zemlji, svoj delež. Morajo mu preskrbeti živež, obleko in pašo njegovim jelenom.

Komaj pa začne zmrzovati mesca avgusta ali septembra in opominjati na bližajočo se zimo, ko nagloma vse zapusti neizmerno, plan beže pred hudim mrazom. Cela krdela gosi, rac, labudov se umikajo proti jugu,

obrežni ptiči pa iščejo mečih tal, da bi je mogli razrivati s svojimi kljuni ter iskati si živeža. — Severni jelen umakne se zopet v gozd, in človek poišče zimskih bivališč; kajti na tundri ni ničesar več, kar bi ga še delj vzdrževalo. Kmaló pokrije debela snežna odeja trdo zemljo, zamrznjeno jezero in reke — ter jo zakrije osem, celo devet mesecev z belim plaščem.

Ta sneg, ki se do poletja več ne staja, varuje borno severno rastlinstvo gotovega pogina, on je brani pred ostro sapo, ki piše od morja in uniči vsako stvar. Pod snegom ima tudi varno bivališče celo dolgo zimo severna lisica, ki bi sicer zunaj razsajajočega mraza ne prenašala.

Še obširneje, nego severna tundra, je gozdovje, ki se poteza nekoliko južneje enakomerno ob tundri, kot širok pas. Nobena sekira ni še tu sekala, noben kmet še iztrebil goščave, vse je še v prvotnem stanju. Ali ti gozdje se ne smejo nikakor primerjati onim po južnih deželah, kjer rasto razna drevesa, različno grmovje in raznovrstna zelišča; ondi je vse pisano in človeško okó se ne more dovolj nasititi te razlike, drugače pa je na severji.

Tukaj je drevje enolično, pritlikavo, pozná se mu, da mu hudi mraz zadržuje rast. Le enega visocega drevesa ni videti, nobene vitke smreke in gladke jele, vse le plazi pri tleh, kakor bi hotelo zopet iskati zavetja pred ostro sapo v zemlji, od koder je pognalo. Kamor se okó ozré, povsod se nahaja le iglato drevje; kajti to je vstvarjeno nalašč za te kraje, ker lože prenaša ostro zimo. Pa tudi še drugi razloček je med južnimi in severnimi gozdi. Ondi rasto strupena drevesa in zelišča, po hosti se potikajo razne ropne živali, ki prežé na mimgredočega popotnika, strupene kače grejejo se na solnce, ali pa ležé v svitek zvite pod kamenjem in mahovjem, da nikdar ni varna človeška noga pred njihnim pikom; vsega tega na severji najti ni. Niti strupenih dreves in zelišč, niti kač se tu ne nahaja, celo ropnih živali ni razun severnega ali belega medveda ob morji in gladnih volkov globokeje v gozdih, pa ti niso tako nevarni, kakor na jugu.

Severni gozdje so videti vedno mladi, kakor bi še le nekaj let rastle, ker jih mraz poprej skrči, preden bi se mogli popolnoma razviti.

Čem bolj se bližamo severju, tem manjše in redkejše pribaja drevje. Čisto v mahu skrit molí tu pa tam kak grm svoje mladike iz zatišja, kakor bi hotel opominjati popotnika, da tu še ni popolnoma izginilo življenje.

Borovci, sibirské jelke, mecesni in sive smreke so navadna gozdna drevesa na severji. Pritlikave breze segajo najdalje proti severju in utrjene vrbe nahajajo se celo ob rekah po puštej tundri. Tudi kaka jelša ali jesen se dobi tu pa tam, največ pa je najti grmovja, ki rodi razne jagode, edino sadje na severji.

Kedar v jeseni nastane mraz, obvisi mnogo jagod po grmovji, ki so drugo poletje, kedar zopet posije gorko solnce, tem okusnejše, ter dajó tečno hrano potujočim ptičem, ki so prišli sem gnejzdit.

Ti žalostni gozdje so pa oropani tudi onih prebivalcev, ki nas spomladi najbolj vabijo v hladne gaje. Mnogoterih pisanih, sladko pevajočih ptičkov tukaj ni, ki bi razveseljevali okolico z milimi pesmicami. Pisani metulji ne letajo po cvetkah in svitlokrili hrošči ne lazijo po steblih in perji; le zdaj pa zdaj zakrokoče kak orel visoko v zraku se zibaje, ali pa zatuli gladni volk, da odmeva votlo po divji samoti.

Taka je vsa okolica na severji, vedno še nespremenjena, kakor je bila pred tisoč leti.

J. P.

Ak češ mojster biti.

Delaj kakor mravlja,
Dokler si na sveti;
Kdor lenobo pase,
Vreden ni živeti.
Kar si umno sklenil,
Srčno zmer izpelji,
Če tud ne izide
Vselej ti po želji.
Ak ni bila prava
Prva pot, bo druga;
Ak češ biti mojster,
Bodi najpred sluga!

J. C.

B a s n i.

Metulj in deček. „Oj lepo pisani metuljček, pojdi v mojo zeleno mrežico,“ nagovarja deček po vrtu letečega metulja; „kako te imam srčno rad!“ „Vem, dečko, da me imaš rad; ali dokler me perutice nesó, hočem se te ogibati. Pri vsej tvojej ljubezni bi moral vendar žalostno poginiti. Zato z Bogom!“ in s temi besedami jo vlije metulj čez vrtno ogrado in pusti dečka s prazno mrežico in odprtimi ustmi.

Bolja je svoboda od ljubezni, ki nas ne obvaruje nevarnosti.

Volk in pes. Volk je psa preganjal; dolgo sta se lovila, na zadnje pa vendar pes obnemore in volk ga zgrabi. „Ljubi volk“ spregovori pes v smrtnih stiskah, „ali ne veš, da sva si v rodu in skoro brata po lastnostih?“ — „Zakaj si pa pred menoj tekel? reče volk, „potuhujence! ravno zato ne zaslužiš usmiljenja, ker mi nisi upal.“ To rekši ga raztrga.

Hudobnež ne pozna srodnosti in vsak izgovor mu je dober pri njegovih zlih namenih.

Osel in srna. Osel se je mirno pasel, kar pride srna k potoku vode pit. „Moj Bog“, vzdihuje dolgoušec, „to ti je živalca! Ko bi jaz le na pol tako hitro tekel, tedaj bi se s človekom drugače gledala; gotovo bi se mu ne dal tako neusmiljeno pretepati.“ V tem hipu pokne strel, srna se zvali na tla. „Aj, aj“, začudi se oslasti osel ter miže z ušesmi po svojej starej navadi, „ti uboga srna ti, kaj ti je vendar pomagalo, da si imela toliko lepih lastnosti? Mi osli vendar ne živimo v vednej smrtni nevarnosti, če ravno kakšenkrat bič zapoje.“

Ali se ni že marsikdo začudil, ko je njegovega spretnejšega brata človeški srd preganjal? F. Zakrajšek.

Gospodarske drobtine.

Kako Angleži solijo meso, predno gre v dim. Na 6 funtov soli vzemó 3 lote solitra in 1 funt sladkorja (cukra); to vse se kuha v 40 funtih vode tako dolgo, da zavre. V to slanico se potem položi meso. Sladkor se pridene zató, da se meso preveč ne strdi zaradi solitra.

Kako popraviti zmrznjene klobase. Zmrznjene klobase naj se položijo v frišno in mrzlo vodo. Voda izvleče zmrzlino iz klobas, in okoli njih se naredi tenka ledena skorja. Ko se je ta ledena skorja otajala, vzemi klobase spet iz vode. Pri tem so pa klobase izgubile dobri okus; da se pa ta spet povrne, naj se vsaka

klobasa na nekoliko mestih prebode z vilicami, in potem naj se položijo za dva ali tri dni v slano vodo. Tako bodo klobase dobile spet dober okus, in se lahko hranijo celo leto.

Kako se riba daleč živa pošilja. Košček kruha — najbolj iz sredice ali meče — se v žganji napoji, potem se ribi vtakne v usta, in prilije se jej še nekoliko kapljic žganja. Zatem se riba povije v slamo, in se vtakne v kako vrečo (žakelj), ali pa se še čez slamo s platnom povije in zveže. Ko je riba prišla na mesto, kamor je bila namenjena, odveže se in položi v čisto vodo. Riba se kmalo prebudi iz pijanosti, in je spet živa in zdrava, kakor bi jo bili ravno kar vjeli. Veče ribe ostanejo na ta način osem dni žive.

Kako se jabelka in hruške lahko do družega leta hranijo. Sadje, ko je popolnoma dozorelo, se ne sme z drevja otresti, ampak se mora obrati in sploh se mora paziti, da se ne otolče in ne odrgne. Domá se sadje še enkrat prebere; kar je črvivega ali sploh poškodovanega, to se odbere za vsakdanjo rabo. Drugo zdravo sadje se razpostavi v kakej suhej izbi, se s senom ali s slamo pokrije, in ostane tako 3 ali 4 dni. Potem se še enkrat pregleda, vsako zdravo jabelko se obriše in v tenek papir (na katerem se ne more pisati) zavije. Tako zavita jabelka se položé v kako kišto ali v kak sod tako, da se ne tiščé eno družega, potem se zaspiljejo z drobnim čistim in suhim peskom. Na prvo lego se nasadi druga in tako dalje, dokler je kaj sadja. Na ta način ostane sadje do sv. Jakoba zdravo in okusno.

Smešnice.

Cigan dobra duša. Neki vojak, po rodu cigan, pristopi sredi bitve k svojemu kapitanu ter mu reče: „Milostljivi gospod kapitan! prosim vas lepo, pokažite mi, kdo je moj neprijatelj.“ — Kapitan, misleči, da bi se cigan rad tepel s svojim sovražnikom, reče mu: „Kaj ne, da bi ga ti kaj rad poklical na dvoboj?“ Cigan odvrne: „Kaj še, jaz bi se le brž pomiril z njim!“

Koliko je vetra treba za eno pesem? Pri nekej fari je umrl učenik, ki je bil ob enem tudi orglar. Nov učenik pride zdaj na njegovo mesto. Človek, ki je za starega učenika mehove vlekel več ko 20 let, opravljal je to službo tudi pri novem učeniku in poznal dobro vse pesmi poprejšnjega ter na tenko vedel, kako dolge so. Ko je neko nedeljo novi učenik v cerkvi igral neko pesem starega učenika, samo da je predigra enmalo dalje trpela, neha uni na enkrat mehove vleči. Ko ga blizo stoječi opomnijo, da pesem še ni končana, odgovori jim: „Kaj, vi me boste učili, koliko vetra je treba za to pesem!“

P. Pr.

Zastavice.

- 1) Zakaj petelin miži, kedar poje?
- 2) Kdo je jutraj prvi dobre volje?
- 3) Ko gre, je on, ko stoji, je pa ona; kaj je to?
- 4) Kaj je v Trstu po sredi?
- 5) Kaj se v treh tednih zgodi?

Ogled po svetu.

Avstrija. Dne 15. januarja se je spet odprl državni zbor na Dunaju. Glavna naloga mu je zdaj ta, da pretrese državni proračun za tekoče leto in se posvetuje o preosnovi nekterih dosedanjih davkov. Ravno kar je predložil finančni minister osnovo postave zaradi davkov od stalnih obrestnih dohodkov (rent) in nekaj drugih dnarstvenih osnov manjše važnosti. Da bi se po njih breme državnih plačil le tudi nekoliko zljajšalo! — V zbornici poslancev je odgovoril minister Taaffe na interpelacijo zastran Dalmacije blizo takole: Dalmacija je po ustavi zvezana s Cislajtanijo in da so zato razmere s Hrvaško brez upliva in nasledkov — in minister dr. Giskra na interpelacijo Poljakov: da ministerstvo ne more zbornici predložiti resolucije t. j. zahtev gališkega deželnega zbora po večji avtonomiji. — Gosposka zbornica se je razmnožila z 20 novimi udi, da bi jo na novo oživili. „Kedar ministerstvo podpore potrebuje“ — pišejo „Novice“ — „potisne novih udov v gosposko zbornico. Štirikrat smo tega že doživeli. Minister Schmerling je le enkrat skrbel za pomnoženje gospodov v tej zbornici, in sicer takrat, ko je šlo za Erdeljce. Grof Beust je bolj priden; pod njim je gosposka zbornica 8. maja 1867 dobila 24, ravno tega leta 25. nov. 21 in zdaj spet 20 novih udov.“ — Iz Linca se sporoča, da je najvišja sodnija zavrgla izredno pritožbo linškega škofa, v kateri je trdil, da vsled 14. člena konkordata deželna sodnija nima pravice pričenjati subjektivne ravnave proti škofu zavoljo pastirskega lista, ki je bil že objektivno obsojen. — Na Dunaju živi veliko českih delavcev, ki nimajo doslej nobenega poduka v domačem jeziku. Da bi se temu pomanjkanju v okom prišlo, sklenili so česki delavci prošnjo do vis. vlade, da bi ustanovila na Dunaju česko šolo za otroke českih staršev.

Volilno gibanje na Ogerskem če dalje bolj narašča; ktera stranka bode zmagala, to je doslej še negotovo; le to trdijo časniki, da Deakovci vkljub vsem prizadevam med ljudstvom čedalje več upliva izgubljajo. Volitni zbori so večidel jako hrumni — večkrat pa tudi krvavi. — Erdeljski Rumuni se 10. p. m. sklenili, da se nočejo vdeleževati novih volitev za ogerski zbor.

Francosko. Cesar Napoleon je spet govoril, ko je pričel postavodavni zbor v Parizu; njegovim besedam vendar Evropa ne sluša več s toliko pazljivostjo in bojaznijo, ko prejšnja leta, ko je stal na vrholu svoje slave. Tudi iz tega govora, v katerem najbolj samemu sebi kadilo trosi, razodeva se njegova miroljubnost; to mu vendar ne brani, da je večkrat z orožjem zaropotal in Evropi pokazal, da se Francoska, popolnoma orožena, ne boji nobene moči v Evropi.

Laško. Za veliki cerkveni zbor delajo v Rimu velike priprave. Za posvetovalnico zbranih cerkvenih očetov se je odločila gornja dvorana nad lopo bazilike sv. Petra. Oče papež želé, da bi bil zbor končan do velike noči 1870, da bi še na lastne oči gledali vspeh teh posvetovanj. — Vlada je sklicala vojake, rojene v letih 1840—1842, kakor pravijo, k vojaškim vajam. Mnogim je vendar dozdeva, da so vojaške vaje le pretveza, pravi vzrok pa da je proteča vojska.

Špansko. Kar so Španci svojo kraljico pregnali, nesrečna dežela ne more najti pravega miru; stranka se vzdiguje zoper stranko, da je večkrat celó kri tekla. — Volitve za zbor kortezov so dovršene; monarhična stranka je za mnogo glasov zmagala nad republi-

kansko. Kandidatov za španski prestol je le odveč; po sporočilu nekterih časnikov utegne vojvoda Montpensier, po drugih pa vojvoda A madej de Aosta, drugi sin kralja Viktora Emanuela, doseči kraljevo čast na Španskem.

Angleško. Na Angleškem se katoliška vera če dalje bolj širi med nižim ljudstvom, pa tudi med višimi stanovi. Leta 1868 se jih je neki 2000 oseb h krščanski veri spreobrnilo. Vojvoda Norfolk bode svojo doletnost s tem obhajal, da bo vložil podstavni kamen velike katoliške cerkvi, ki se bode zidala na njegove stroške. Stala bo do 50,000 liber šterlingov. Vojvoda Norfolk je iz najslavnjšega plemstva na Angleškem.

Rusko. Knez črnogorski je bil v Petrogradu, kamor se je bil pred kratkim podal, jako prijazno sprejet. Ne le da je našel na cesarskem dvoru največo prijaznost, da so ga počastili veliki knez in drugi velikaši s svojim obiskanjem, tudi niži stanovi ga čestljivo pozdravljajo; znanstvena, dobrodelna in družabna društva ga vabijo k svojim svečanostim. — V Kijevu stavijo spomenik Bogdanu Chmielnickemu po načrtu umetnika Mikieszina. Okinčan bode z raznimi zgodovinskimi rezbami, nadpis mu bode: „Bohdanu Chmielnickomu — niedielimaja Rusija. — Kakor druge države dela tudi Rusija velike vojskne priprave, se posebno na jugu in zapadu; trdijo, da je seosebno ona vzrok, da je prišlo vzhodno vprašanje na dnevni red.

Turčija. Nad bolešno Turčijo se nebó če dalje bolj oblači; toliko da se prikaže tu pa tam kaka jasnica, že jo zakrije z druge strani nov oblak: z juga jej prti pogumni Grk z orožjem v roci; med Bolgari in drugimi krščanskimi narodi v Bosni če dalje huje vre in kuha; Črnogorec komej čaka, da bi se vdaril z zakletim sovražnikom krščanskega imena; Rumuni hrepené po razširjenji njih oblasti; celó izza hrbita žuga Turku poguba po Persih, ki so se jeli proti njemu prav neprijateljsko vesti. Turek pozna veliko nevarnost, ki mu proti iz vseh strani; zato dela vse mogoče priprave, da bi se mogle zmagalno nasproti postaviti svojim nasprotnikom, katerih število čedalje bolj narašča. — Pot črnogorskega kneza v Petrograd dela turškeji vladi veliko skrbi; v duhu že gleda porta, da se združi po svojem povratku z bližnjimi Srbi v pomoč Grkom. Že je poslala porta Blum-pašo — rojenega Prusa — najboljšega otomanskega inženirja iz Carigrada v Bosno in na granice črnogorske, da je utrdi. Ostareli Omer paša zbira okoli svojega glavnega stanišča v Larisi vso vojsko, kolikor je dobiti more. V podporo Turkov zoper Grke in Slovane se zbira polska legija s pripomočjó stranke kneza Czartoriskega, ki je že razposlala svoje nabirače v Pariz, Galicijo in Poznanjsko; opravnik mu je Sadik-paša (poturčenec Czajkovski). Pač žalostno, da so Poljaki povsod, kjerkoli se bojuje proti Slovanom, zavezniki slovanskih nasprotnikov! — Kralj egiptovski je ponudil sultanu v pomoč 50,000 vojakov in vse svoje brodovje, če mu jih bode treba. — Zadnji čas kaže nekaj mirnejši obraz.

Dopisi.

Iz Celovca 28. januarja. Dne 27. januarja se je vršila XIII. seja družbe sv. Mohora in je bila seosebno odločena dokončnej razsoji o raznih slovstvenih izdelkih, ki so družbi od poslednje seje sem došli. Kratki zapopadek važnejših pomenkov in sklepov je ta-le:

1. Najprvo je bilo govorjenje o rokopisih, ki so prišli družbi vsled razpisanih daril za l. 1869: Veče povesti: „Izdajavec“, „Žalost in veselje“, „Tolovaj in vojak“ in prevoda „Pavel in Virginija“ pa „Najdenec“ so imeli v presoji gg. odborniki špir. Dirnwirt, prof. dr. Nemeč in kn. šk. tajnik Šerbicelj in so enoglasno prisodili darilo 150 gld. povesti „Žalost in veselje“; po odprtem lističu z imenom se je pokazal kot pisatelj povesti g. J. Podmilšak (Andrejčekov Jože). Med drugimi povestmi utegne družba s časom porabiti povesti „Izdajavec“ od g. Slemenika in „Pavel in Virginija“ v g. Umekovem prevodu, če ji pisatelja prepustita, da se jima o svojem času plačata po družbinih vodilih. Povesti „Tolovaj in vojak“ in „Najdenec“ družba ne more porabiti.

Za darilo po 120 gld. sta prišla spisa „Poljedelstvo s posebnim izirom na domače pridelke“ in „Bučelarček“. Prebrali so je gg. odborniki: prof. Robida, učitelj Somer in prof. Janežič in enoglasno prisodili darilo 120 gld. delu „Poljedelstvo“ imenovanemu; pisatelj tega dela je c. k. učitelj Ivan Tomšič. Tudi „Bučelarček“ od g. Sumperja je lepo delce, pa mu še nekaj manjka; prevzame se vendar prihodnje leto v natis.

Kar se tiče manjših spisov, te sta pregledovala gg. odbornika: prof. Einspieler in prof. Janežič. Darila po 25 gld. vredna spoznana sta bila spisa: „Devica orleanska“ od nam. prof. Umeka in povest „Hudobni sin“ od A. Jegliča. Nekteri drugi spisi niso izvirni po obsegu, nekteri so pa brez vsake zanimivosti. Za natis v Koledarčku se prevzame ta lepi, pa prekratki spis „Bitva pri Sisku“ od g. J. Parapata (če g. pisatelj dovoli) in „Slov. slovstveni zavodi“ od g. Nolja; za rabo pripravna sta tudi spisa in se s časom natisneta, namreč: „Vjeta“ od g. Žuzela in „Slon“ od g. Umeka. Kaj naj se z družimi spisi zgodi, naj nam pisalci sporočē.

2. Dalje se je sklepalo o nekterih drugih rokopisih in sicer

a) O življenjepisu rajnega škofa Fr. Barage, v katerem nam slika prof. L. Vončina življenje in apostolsko delavnost tega slovečega rojaka v daljnji Ameriki. To delo se z veseljem prevzame in še letos družnikom razpošlje; upati je, da bode družbi mnogo novih udov pridobilo.

b) Spis „Kavke-obrekovalke a tri zlata jabelka“ se za zdaj ne more porabiti in se pošlje g. pisatelju po priložnosti nazaj. To velja tudi o rokopisu „Duhovne vaje“ in o poslovenjeni povesti „Egiptovski Jožef“.

c) Rokopisa „Sveta hiša“ se more za izdajo samo drugi del, ki obsega zgodovino božje poti na Trsatu in premišljevanja za vse dni meseca majnika, prevzeti in s časom za „Šmarnice“ na svetlo dati.

Ob enem se prevzame povest „Menčikov“ v g. Kosmačevem prevodu.

3. Sklenjeno je bilo, da se razpišejo darila za leto 1870, kakor sledi:

Razpis družbinih daril za l. 1870. V povzdigo domače književnosti in v omiko slovenskega naroda razpisuje družba sv. Mohora za prihodnje leto sledeča darila:

a) dve sto goldinarjev za najboljšo povest v obsegu blizo petih tiskanih pol, ktere naj se vzame tvarina, če je mogoče, iz domače zgodovine ali vsaj nasloni na njo; celo djanje naj se tako razplete, da bode delo mikavno za mladež in slovensko ljudstvo sploh. Ako ne pride darila vredne izvirne povesti, podeli se sto goldinarjev najboljšemu prevodu kake zanimive nраво-podučne povesti v tem istem obsegu.

b) sto in petdeset goldinarjev za najboljšē gospodarsko delo n. pr. o živinoreji, domačem gospodinjstvu ali o kakem drugem važnišem gospodarskem predelu (razun sadjereje, poljedelstva in bučelarstva) v obsegu blizo petih tiskanih pol.

c) sto goldinarjev za štiri krajše izvirne pripovedi, vsakej po 25 goldinarjev, v obsegu dobre 1/2 tiskane pole; in

d) sto goldinarjev za štiri krajše podučne spise raznega zapopadka, vsakemu po 25 gold. v obsegu dobre 1/2 tiskane pole.

Vsi spisi naj bodo prav lahko umevni in zanimivi, da bodo mladino in sploh priprosto ljudstvo slovensko pošteno razveseljevali ter mu um in srce požlahtnovali. Vsi rokopisi naj se pošljejo družbi vsaj do 1. decembra 1869 brez podpisanega imena, ktero naj se v zapečatenem listu priloži; na rokopis, ki družbi pozneje dojde, ne bo se mogel ozir vzeti. Prisojena darila se izplačajo na Vodnikov dan (2. febr.) 1870. leta.

V Celovcu 27. januarja 1869.

Odbor družbe sv. Mohora.

Razne novice.

Družbine bukve za leto 1869. Za tekoče leto je namenila družba sv. Mohora svojim družnikom sledeče bukve: 1. „Življenje svetnikov in svetnic Božjih“ (4. snop.) s podobami od dra Rogača (okoli 13 pol); 2. „Kristusovo življenje in smrt“ (2. snop.) v prevodu prof. Kociančiča (10 pol); 3. povest „Perpetua ali mučenci“ v prevodu prof. Lesarja (10 1/4 pol); 4. „Umni gospodar“ od g. Fr. Jančarja (okoli 14 pol); 5. „Domače in tuje živali“ (2 snop.) s 56 podobami od prof. Erjavca (okoli 10 pol); 6. „Koledarček za l. 1870“ z imenikom in z razno kratkočasno-podučno tvarino (okoli 12 pol) in naposled, kakor je bilo v poslednji seji sklenjeno, 7. „Friderik Baraga“ od prof. Vončine (okoli 10 pol), da to zanimivo delo družnikom še to leto v roke pride. Stroški za toliko in tako obširnih knjig bodo torej sila visoki (samo kolkovanje „Koledarčka“ bode veljalo 840 gld.); bodi vsem čest. gg. domorodcem skrb in prizadeva, da število udov spet prav veselo naraste.

Društvo sv. Jeronima v Zagrebu. Do konca leta 1868 se je vpisalo v to, za hrvaško prosto ljudstvo neogibno potrebno društvo 547 udov in sicer 24 vtemeljiteljev, 72 udov I., 96 udov II. in 355 udov III. reda. Njegova imovina konec 1868. leta. iznaša 4800 v obligacijah, 68 gld. 10 v gotovem denarju, na dolgu pri članovih 2091 in dar prevz. škofa J. Strossmajerja 2000 — vkup torej 8960 gld. 68 kr. in pa 100 gld. pap. zajma: — Kmalo bode temu leto, kar se je začelo to društvo stanoviti; zdi se nam torej število družnikov za tako potrebno društvo še jako malo, čemur se pa tudi ni čuditi, ker so mu vtemeljitelji tako rekoč sami pot med prosto ljudstvo zaprli, ker mu niso tudi letnih udov dovolili. Zares, še daues ne moremo zapopasti, zakaj niso osnovali družbe ali bratovščine, kakor jih imajo Slovenci in Čehi; le družbi, na cerkvenem stalu osnovane, bode mogoče prekrčiti si pot med prosto hrvaško ljudstvo. To naj bi premislili, ki imajo besedo pri lepej napravi, da jim ne bode hiralal in hiralal, kakor marsikteri drugi zavod.

Naslednik Fr. Barage. Preč. g. Ign. Mrak je rojen v Poljanah nad Škofjokolo 16. oktobra 1810 in

za mašnika posvečen l. 1837; leta 1845 je šel v Ameriko, kjer že 24 let misionari. G. korar J. Novak piše v poslednji „Danici“, da je Baraga prav reven umrl; zidal je cerkve, ki niso plačane in so v nevarnosti na kant priti; tako škofijo nastopi g. Mrak. Pri tej priložnosti opominjajo prijatelje Barogove in Mrakove, da je dobiti pri njih in v Lercherjevi bukvarnici Baragovih podob, velikih po 1 gld., malih po 50 kr., in kar se skupi iz teh podob, naj se pokloni potrebam g. Mrakove škofije.

Požar v Trstu. Dne 28. januarja se je vnel magazin za oddajo robe na tržaškem kolodvoru in je popolnoma pogorel. Tacega požara Trst že davno ne pomni. Kako se je ogenj začel, doslej še ni popolnoma jasno. Svečava je bila taka, da se je videl ves Trst, kakor od bengalskega ognja razsvetljen. Sodje z vinskim cvetom so pri poku vselej tako ogrenili, kakor bi bil iz možnarja strelil; vlaga se je raztakala na vse strani, celo 4 seznje v morje je tekla, da se je videlo, kakor bi morje gorelo. Ogenj se je prijel tudi dveh ladij, pa so jih k sreči nevarnosti oteli. Ko bi bil veter vlekel, gotovo bi bilo zgorelo mnogo mnogo ladij v bližavi, pa ves kolodvor in njegova okolica. Škoda se ceni blizo na dva milijona: zgorelo je 1200 sodov vinskega cvetja, 1600 žakljev žita, za milijon goldinarjev sukna, platna, bukev, steklenic zlahtnih vin in igrač, večidel v jutrove dežele namenjenih i. t. d. Največ škode so trpele tržaške zavarovalnice.

Čitalnica v Ameriki. V s. Francescu v Kaliforniji se je ustanovila čitalnica in se je obrnila od vseh slov. zavodov v Evropi s prošnjo, naj bi jej blagovoljno poslali knjig, časnikov in podob, da bi z njimi ozalšala svoje prostore. Ustanovitelj te čitalnice je g. J. Radović, Dalmatince; oblast, darila sprejemati, pa ima Pavlo Steić v občnej bolnišnici na Dunaju.

Oglasnik.

Družba sv. Mohora.

(Do 31. januarja).

A. Gg. dosmrtni udje.

	gld.	kr.
299 Jož. Stuhec kapl. pri sv. Miklavžu	15	—

B. Gg. letni udje.

1. L. Vavtizar, fajm. v Čačah	6	—
2. B. Božič, župn. v Pokerčah	13	40
3. L. Herg, župn. v Lembachu	28	50
3. M. Koželj, kapl. v Metliki	24	—
5. Leop. Gorenc, kapl. pri sv. Lorencu	14	—
6. J. Levičnik, učitelj v Železnikah	30	—
7. L. Albrecht, župnik v Dobu	24	60
8. J. Rozman, dekan v Trebnjem	151	—
9. V. Plemelj, župn. na kor. Beli	10	30
10. J. Smole, župn. v zg. Tuhinju	6	—
11. O. Avg. Velec, kapucin na Reki	19	—
12. dr. J. Muršec, prof. v Gradcu	7	50
13. G. M. Pirc, vikar v Gorici	109	—
14. O. K. Robida, prednik benedikt, samostana 1, Š. Kompoš, župn. 2, M. Laznik uč. 1, A. Sovinec, župn. 1, J. Godina, c. k. kom. 1, A. Zajdela, kpl. 2, J. Jelovšek, župn. 1, J. Modic, kpl. 1, J. Planinšek, kpl. 1, J. Čuš, kpl. 2 gld. 40, Neža Kastelec 1, J. Stupar, duh. 1, A. Zorman, župn. 3, N. Podobnik župn. 2, J. Klapšič, župn. 4, Gj. pl. Simončič, kpl. 2, V. Skorjanec, kapl. 1 gld. 5 kr., J. Kapler 2, A. Močnik 2.	31	45
Vkup	489	75

Dopisovalnica.

A. Č. gg. družnikom: g. L. G. pri sv. Lor. ob T. Vse 3 pošiljate došle; morebiti počakate do marca, da ne bo toliko poštine. Dve osebi se ne morete vpisati za 1 gld., ampak vselej le ena; g. J. K. pri mal. ned. Kar jih ostane, naj se vzemó v farno bukvarnico ali naj se razdelé med pridne farane; g. J. V. v. M. Vaša želja, da bi družba izdala za slov. ljudstvo pripravno pesmarico, je vse hvale vredna; ni dvomiti, da se vam s časom izpolni. Po naših mislih pa bi bilo najbolje, da izidejo cerkvene pesmi v posebnem in druge dobrovoljke v posebnem vezku in sicer z vtisnjenimi notami vred; g. J. K. v S. Zadnji čas v družbo stopiti je 31. dan meseca marca.

B. Č. gg. pisateljem: g. J. Gl. v G. Pošljite na ogled; za to leto ni mogoče: g. J. L. v S. Ni za rabo ne po obsegu ne po obliki; g. J. H. v Nov. m. Pri tej osnovi še ni za rabo; moralo bi se vse predelati; g. L. M. v C. Kdor misli za „Koledarček“ še kaj gradiva poslati, naj stori to vsaj do konca t. m.; opominjamo samo, da bodi vse prav kratko; naj bi se gospodarska tvarina ne zanemarjala.

C. Č. gg. Besedn. dopisnikom: g. D. T. v P. Vaša obljava nam je jako draga in ljuba; zgodi se po priložnosti, če se ne mudí; g. J. P. v P. Le kmalo pošljite obljubljenega gradiva; g. L. G. pri sv. Lor. Kmalo pismeno; g. L. M. v S. Dopisi o družbenih zadevah bodo nam vedno po volji; g. O. J. J-r-b v G. Zaželenih listov vam le moremo poslati, ker nimamo nobenih iztisov več; g. F. J. v N. Zgodi se po Vašej želji; g. J. L. v Z. Žalibog vam ne moremo ustreci z zaželenim listom.

Duhovske spremembe.

Krška škofija. Č. g. Odrajc Jak. je umrl. R. I. P. fara Djekše je razpisana.

Ljubljanska škofija. Č. g. Lavrič Jož. je dobil duhovnijo Goriče, č. g. Fik Fr. farno Mengeš, č. g. Gruden Jak. farno pri Beli cerkvi, č. g. Dolinar Er. pa duhovnijo Trata. Č. g. Kilar Jan. gre za provizorja na Rob. Umrlí so č. gg. Rant Fr., Remic Ign., Rozman Miha in Kankelj Gašp. R. I. P.

Tržaška škofija. Č. g. Dominik Tamaro je oskrbnik pri fari in dekaniji v Umagu; č. g. Ant. Škapin je postal katehet pri realskih mestnih šolah v Trstu. Razpisane so naslednje fare: Dolenjavas, Crniverh (Verteneglio), Umago, Golac, do 20. febr. l. t.

Žitna cena pretekli teden.

(V Gorici po ka zn aniku, drugej povsod po merniku prerajtana).

Ime žita	V Celovcu		V Ljubljani		V Mariboru		V Varaždinu		V Gorici	
	gld.	kr.	gld.	kr.	gld.	kr.	gld.	kr.	gld.	kr.
Pšenica	4	86	4	40	4	20	4	—	2	50
Rež	3	58	3	—	3	—	2	90	—	—
Ječmen	3	29	2	50	—	—	2	60	1	80
Ajda	2	60	2	40	3	—	3	10	1	35
Turščica	2	67	3	10	2	90	2	40	1	54
Proso	4	13	2	40	4	20	2	40	—	—
Oves	1	90	1	80	1	90	1	70	1	41
Krompir	—	—	1	20	—	95	1	10	—	—
Fizol	3	38	—	—	—	—	—	—	2	10

Kurzi na Dunaju 1. februarja.

5% metalike . 61 gld. 15 kr. Nadavek na srebro 118 gld. 35 kr.
Národno posojilo 64 „ 50 „ „ Čekini 5 „ 69 „

Loterijne srečke.

V Trstu . 23. jan. 1869: 84, 74, 34, 60, 39
V Gradcu . 30. „ 1869: 59, 72, 68, 14, 70
Na Dunaju 30. „ 1869: 34, 6, 37, 38, 72

Prihodnje srečkanje v Trstu bo 6., v Gradcu in na Dunaju 13. februarja.